మా బాగోతం మొదలయింది

రథాలపున్నమ. ఎల్లారెడ్డిపేట రథం. మూడురోజుల జాతర. ఈ రథాలు గూడా వరుసగస్తయి. దేవుని లగ్గం కాంగనే మొదలు మొదలు సిరిసిల్ల రథం. తర్వాత క్రొత్తపెల్లి. లింగన్నపేట, మాచారెడ్డి క్రాసింగ్. ఎల్లారెడ్డిపేట, చివరికి గంభీరావుపేట రథం.

జాతర్లు వచ్చినయంటే మాకు పట్ట పగ్గాలుండయి. జాతరనాడు బడికిసెలవు. తెల్లారి హాజిరి తీసుకొని పొమ్మంటరు. జాతర జాతరకు నాటుకాలు ఆడుతరు. ఒక్కొక్క సారైతే మూడుదిక్కుల్ల మూడు మ్యాల్లాలు స్టేజీలేత్తరు. పోటీకొద్ది మూడురోజులు నాటుకాలేత్తరు.

ఎల్లారెడ్డిపేట రథాన్ని ప్యాట్లరథం అని గూడా అంటరు. నేనూ మామా ఇద్దరం జాతరకు పోయినం ఈ జాతర్ల సీజన్‌లో మామదగ్గర మస్తు పైసలుంటయి. ఎందుకంటే అది వరికోతల సీజను. మామ ఎడ్లను మేపుకుంటా మడి కట్లల్ల వడ్లగొొలుకల్ని పరిగె ఏరుకుంటడు. వడ్లను నలిచి అమ్ముతడు. ఒక్కొక్కనాడు అడ్డెడు వడ్లు అమ్ముతడు.

జాతరకు పోయినమంటే మన ఖర్చు మొత్తం మామదే! జిలేబి తినిపియ్యాలె. కార బుక్కియ్యాలె. నాటుకం చూపియ్యాలె. కండ్లద్దాలు, గడియారం, పుల్లనగొయ్య కొనియ్యాలె. ఇంకా కొన్ని చిల్లరఖర్చులు.

ఇద్దరం కలిసి జాతర్ల తిరిగినం. స్టేజి ఎక్కడవేసింండ్రు, ఏ నాటుకం ఆడుతన్నరు తెలుసుకున్నం. జాతర్లనే మా దాసు చిన్నాయిన కనిపించిండు. మొన్నటిదాకా మా చిన్నాయినకూ మాకూ మాటలు లేకుండె. మా పెద్దనాయిన బిడ్డ పెండ్లీల అందరం కలిసినం. అప్పటినుంచే మాటలు కలిసినయి.

నాకేమో సినిమా చూడాలనుంది. అక్కడ ఒక తడుకల టాకీసుంది. 'మాయామచ్ఛింద్ర' సినిమా. మామనేమో నాటుకానికే పోదామంటడు. దాసు చిన్నాయిన కనబడ్డంక నాకు కొద్దిగా పానమచ్చింది.

'చిన్నాయినా సినిమాకు పోదామానే' అన్న. 'చల్..ఏం సినిమా పాడైందిరా. 'మాయాబజార్' ఆడుతున్నరట. నాటుకానికి పోదాం' అన్నడు. నాకు సల్లవడ్డది. చేసేది లేక వాళ్ల వెంటనడిచిన.

తడుకల టాకీసు తొవ్వలనే ఉంది. జనం పలుచగున్నరు. నాటుకం దగ్గర మాత్రం జాతరలెక్కున్నరు. టికెట్ల దగ్గర తన్నుకుంటున్నరు. మూడుటికెట్లు తీసుకుని లోపలికి పోయినం. అప్పటికే పెరడు మొత్తం నిండింండ్రు. మాకు ఎనుక దిక్కున కొద్దిగ జాగ దొరికింది.

నాటుకానికి పోయినంక కొండయమామ ఒక్కతావున కుదురుగా కూసోడు. ఆటమొదలయ్యే దాక స్టేజిచుట్టే తిరుగుతడు. మాల్లెపోల్ల పుట్టుపూర్వాలు, ఏ ఆటలు ఆడింది, ఏమేం నేర్చింది అడుగుతడు. ఎట్లనో సుట్టిర్కం కలుపుతడు. మామకు తబలాకొట్టుడువచ్చు. పోయినప్రతీ చోటా 'తబలాకాడులేకుంటే నన్నుపిలువుండ్రి' అంటడు. ఒకసారి ఇట్లనే దాసరి బాగోతంల రాత్రంతా తబులాకొట్టి రెండురోజులు జరమచ్చిపన్నడు. అలువాటులేని కొట్టుడాయె.

కూసుండేందుకు జాగను ఆపుమని, మామ చిన్నాయిన ఇద్దరు స్టేజిదగ్గరికి పోయింండ్రు. నేను తువ్వాల పరిచికూసున్న. జనం వస్తనేఉన్నరు. ఇది మా జాగ అంటే ఒకలిద్దరు వదిలిపెట్టింండ్రు. ఎంతసేపని ఆపుతం.

జాగ నిండిపోయినంక నేను వద్దంటున్నా తువ్వాల జరిపికూసున్నరు. నేను మఱ్ఱవడితే నెత్తిమీద రెండు టుంగుపోట్లు పొడిచింండ్రు. నేను ఏడ్సుకుంట స్టేజిదగ్గరికిపోయిన. అక్కడ మామలేడు. చిన్నాయిన లేడు. లోపల పరుదా చాటున కూసున్నరట. ఆ విషయం నాకు తెలువది.

నాకు భయమయింది. ఏడ్సుకుంట పెరడంతా తిరిగిన. ఎక్కడాలేరు. జాతరంతా తిరిగిన. కనిపించలేదు. వచ్చి స్టేజిముందటనే కూసున్న. ఆటమొత్తం అయిపోయినంక ఇద్దరూ బయటకచ్చింఁడ్రు. 'ఎటుపోయినవురా' అని నన్నే తిట్టింఁడ్రు. నాకుకోపమచ్చింది. ఈ జన్మల మామతోని నాటుకానికి రావద్దనుకున్న.

అప్పటికి తెల్లారే జామయింది. ముగ్గురం మిటాయిరాజం దుకాణం ముందట కూసున్నం. కొండయమామ చిన్నాయినకు బాగోతపు మ్యాల్లెం గురించి చెబుతండు. దాసు చిన్నాయిన తలుకాయ ఊపుతండు. మొత్తం మీద తనవంతుకు ఐదుగురు మందిని జమ చేస్తనన్నడు చిన్నాయిన. మ్యాల్లెం పెట్టాలన్న నిర్ణయం జరిగిపోయింది. ఇంతకు ముందైతే మామ ఒక్కడే ఉండె. ఇప్పుడు చిన్నాయిన తోడైనంక మామకు బలమచ్చింది.

జాతర్ల పుస్తకాల దుకాణాలుంటయి. అందులో నాటుకాలు, యక్షగానాలు, బాగోతుల పుస్తకాలుంటయి. నేను చిన్నాయిన ఇంటికి వచ్చినం. కొండయమామ మాత్రం నాటుకం పుస్తకం కొనుక్కస్తనని అక్కడనే ఉన్నడు. ఏ పుస్తకం తేవాలెనో రెండుమూడు పేర్లు చెప్పిండు చిన్నాయిన.

ఇంటిదగ్గర ఆరోజు మా తాతలేడు. ఎడ్లు దొడ్లెనే ఉన్నయి. కొండయ మామ ఇగరాడు, అగరాడు. పగటియాల్లదాకా చూసి మా లస్మవ్వనే ఎడ్లను నీళ్లకొరకు ఇడిసిందట. అవి నాలుగు కాళ్ల పల్లలేపి ఒక్కటే ఉరుకుడట. ఎవల చేను మేసినా జురుమాన తప్పదు. లస్మవ్వ ఏడ్సుకుంట ఇంటికచ్చిందట. పొద్దుగూకినంక ఊరికిపోయిన తాత జాతరకు పోయిన మామ ఇద్దరూ చేరుకున్నరు. ఎడ్లు మాత్రం తిరిగిరాలేదు.

తాత మామను కొట్టనిదే పాపం. ఎడ్లను దేవులాడుకత్తెనే ఇంట్లకు అడుగు పెట్టాలన్నడు. ఆ రాత్రంతా పాటలు పాడుకోవచ్చునని రెండు పుస్తకాలు కొనుక్కచ్చిండు మామ. ఒకటి 'గయోపాఖ్యానం'. ఇంకొకటి 'రుక్మాంగద'. ఈరెండూ యక్షగానాలే. పుస్తకాలు తెచ్చుకున్న సంతోషం ఎటువోయిందో! బువ్వగూడా తినలేదు మామ. పుస్తకాలను జేబులపెట్టుకుని రాత్రికిరాత్రే ఎడ్లను వెదుకడానికి పోయిండు.

ఆ ఎడ్లు కొత్తయి. గైసింగారం దొరల దగ్గర కొనుక్కచ్చినయి. అవి సక్కగ అక్కడికి గూడా పోలేదట. జక్కుల చెరువుమీద పెద్దమ్మ జంగల్ ఉందిగదా. ఆ జంగల్ల ఉన్నయట. అక్కడ చెరుకు తోటలున్నయి. తోట్ల పడిమేస్తుంటే ఎడ్లను నాగలి కట్టింఁడ్రట. జాడజాడలు పట్టుకుని తెలుసుకుని రెండు రోజులకు ఎడ్లను కొట్టుకొని వచ్చిండు మామ.

ఎడ్లు దొరికినంక మామ చిన్నాయిన ఇద్దరు కలిసింఁడ్రు. మ్యాల్లం బెట్టి నాటుకాలు వేద్దామని అందరినీ అడుగుతంఁడ్రు. ఈ పని మామ ఒక్కడే చేత్తుండె. కాని మామకు

టైంలేదు. కూరుకు పొద్దుండంగనే లేచి దొడ్డికాడికి పోవాలె. ఆవులది ఎడ్లది పెండ తియ్యాలె.

ఎడ్లకు గడ్డి వేసి దొడ్డిని సదురుకోవాలె. ఆవులను మందల కలుపాలె. అప్పటికే అంబటి యాల్లయితది. వచ్చి తానం జేసి అన్నం తినాలె. మల్లీ పనికో లేకుంటే ఎడ్లను మేపనో పోవాలె. పొద్దుగూక వచ్చి ఎడ్లకు గడ్డివేసి, ఆవులను దొడ్లె తోలి వచ్చేసరికి కూరుకురాత్రి దాటుతుండె. అందుకని ఈ పనిని చిన్నాయినకు అప్పజెప్పిండు.

అంతవరదాక మాఊర్లె ఎవరూ మ్యాల్లం పెట్టలేదు. అప్పుడప్పుడు దాసరోల్లు, గోత్రాలోల్లు ఆటలు ఆడుదురు. కొత్తగా మాల్లెం పెడుదామంటే ఎవరూ జమకూడుతలేరు. అందరూ నవ్వుతంద్రు. దాసు చిన్నాయిన కొండయమామకంటే పట్టుదల మనిషి. ఎందరు ఏమన్నా వారంరోజుల్లో పదిమందిని జమజేసిండు.

గొల్లకొమురయ్య ఇంట్ల రియార్సల్ మొదలయింది. వాళ్ల ఇల్లు పెద్దగుంటది. ఆటనేర్పె మనిషిని కొండయమామ మాట్లాడిండు. ఆయిన పేరు బాలాగౌడు. 'నాకు ఒక్కటే రుక్మాంగద' ఆట నేర్పత్తది' అన్నడు బాలగౌడు. దాసరోల్లను తబలా తాళాలు అడుక్కచ్చింద్రు.

అసలు కత అప్పుడు మొదలయింది. ఒక్కరోజుగాదు. రెండురోజులుగాదు. వరుసగా నెలరోజులు రియార్సల్ చెయ్యాలె. మాతాత తిడుతడన్న భయం మొదలయింది మామకు. నేను మామ కావలే కాత్తున్న. ఆయిన తోని బయట పడుదామని చూస్తున్న.

'మామా...రియార్సల్‌కు నేనత్త'. ముందుగనే మూతిముడిచి సీటిమీద చెప్పిన. మామ మనను పట్టించుకునే స్థితిలలేదు. తన ఆగంల తానున్నడు. తిండిగూడా సరిగ్గా తినలే. గొంగడి కొప్పెరపెట్టుకున్నడు. మూలమూలలీగుతూ బయటకచ్చిండు.

'యాడికిరా...రాత్రిపూట' కోపంగా అడిగిండు తాత.

'దొడ్డికాడ పండుకుంట. గడ్డిని ఎత్తుకపోతంద్రు. నిన్న నాలుగుపంజల గడ్డి మాయమైంది" మామ అన్నడు. మామకు తెలుసు. ఇంట్ల బియ్యం లేకపోయినా బాధపడడుగనీ దొడ్లెగడ్డి లేకుంటే తాత బాధపడుతడని.

తాత మారు మాట్లాడలే. మామ ఇంట్లకు వచ్చి చెప్పులేసుకున్నడు. "మామా...నేనత్తా". మా భాషలో నేను అడిగిన. మామ వినరానట్టే బయటకు నడిచిండు. నేను మాలస్మవ్వ దగ్గరికి పోయి 'అవ్వా..మామను తోలుకపొమ్మనే' అన్న గావురంగా.

"వద్దుపిల్లగా. దొడ్డికాడ సలివెడుతది. పురుగూబుషి..మీ బాపుతోని వశంగాదు." యాష్టపడ్డది అవ్వ.

"మామ దొడ్డికాడికికాదు. గొల్లకొమురయ్య ఇంట్ల నాటుకం నేరుత్తం(డు" గుసగుసగా చెప్పిన.

"మా తెలుసుతియ్యి. తాతతోని చెప్పకు." నానోరు మూసింది లస్మవ్వ. నాకు విచిత్రమనిపించింది. రాత్రంతా నిద్రవట్టలేదు. పొద్దున్నే మామను కలుసుకున్న. ఏం పాటలు పాడింది. తబలా తాళం ఎట్లాకొట్టింది ఒకటికి రెండు ఊరిచ్చి చెప్పిండు మామ.

ఇంక నాకు ఆగబుద్ధిగాలేదు. ఎవరిని అడుగుడు ఎందుకనుకున్న. మరునాడు రాత్రి సక్కగ గొల్ల కొమురయ్య ఇంటికిపోయి అందరికంటే ముందుగనే కూసున్న. నేను ఎప్పుడూ మామతోనే ఉంటగదా! నన్ను ఎవలూ అటకాయించలేదు. మామగూడా నన్ను చూసి నవ్విండు. నాకు ధైర్యమచ్చింది. ఎనుకవరుసల కూసున్నోడిని ముందు వరుసలకచ్చి మామ పక్కన కూసున్న.

దాసుచిన్నాయిన తాళం. కొండయమామ తబులా. బాలాగౌడు పాటలు సదివి వినిపిస్తండు. అది యక్షగానం. అన్నీ బాగోతం పాటలే! కొన్ని ఆటతాళం, కొన్నిదర్వులు, కొన్ని సీసపద్యాలు. పాటలన్నీ చల్తీమీదున్నయి. బాలగౌడు పాడుతుంటే తబులా తాళం దుమ్మురేగుతంది.

"ఇయ్యాల్ల వచ్చినవు. రేపటినుండి రాకు. వత్తే మీ బాపుకుచెప్పుత" రియార్సల్ అయినంక మామ అన్నడు బెదిరిస్తూ.

నాకు కోపమొచ్చింది. "నేను గూడా చెప్పుత. మీనాయినకు." మాటకుమాటన్న.

మామనోరు తెరువలేదు. ఇద్దరం దొడ్డికాడికి పోయి పండుకున్నం. కన్ను అంటుకున్నదో లేదో తెల్లారింది.

ఇట్లా నెలరోజులు రియార్సల్‌కు పోయినం. తాతకు మా సంగతి తెలిసింది. ఏమంటడోనని భయపడ్డడు మామ. ముందట ఏమనలేదుగానీ మాలస్మవ్వతో మాత్రం "వానికి నువ్వే అలుసు ఇత్తున్నవు. ఎన్నడన్నా పనికి అందని నాడు చెప్పుత. వానిసంగతి నీ సంగతి" అన్నడట. ఆనాటినుండి ఏ పనికీ ఎనకాముందు కాలేదు మామ.

సరిగ్గా ముప్పయి మూడవ రోజునాడు నాలుగు తొవ్వలకాడ 'రుక్మాంగద' నాటుకం వేసిం(డు. ఆటంటే ఆటగాదు. మోతమోగింది. ఏశగాళ్లకు మంచి పేరచ్చింది. తొవ్వపొంటి పోతుంటే అసలు పేరుగాదని ఏశం పేరుతోనే పిలుసుడు మొదలు పెట్టిం(డు.

కొండయ మామకు కొండంత మురిపెమచ్చింది.